

CULTURA

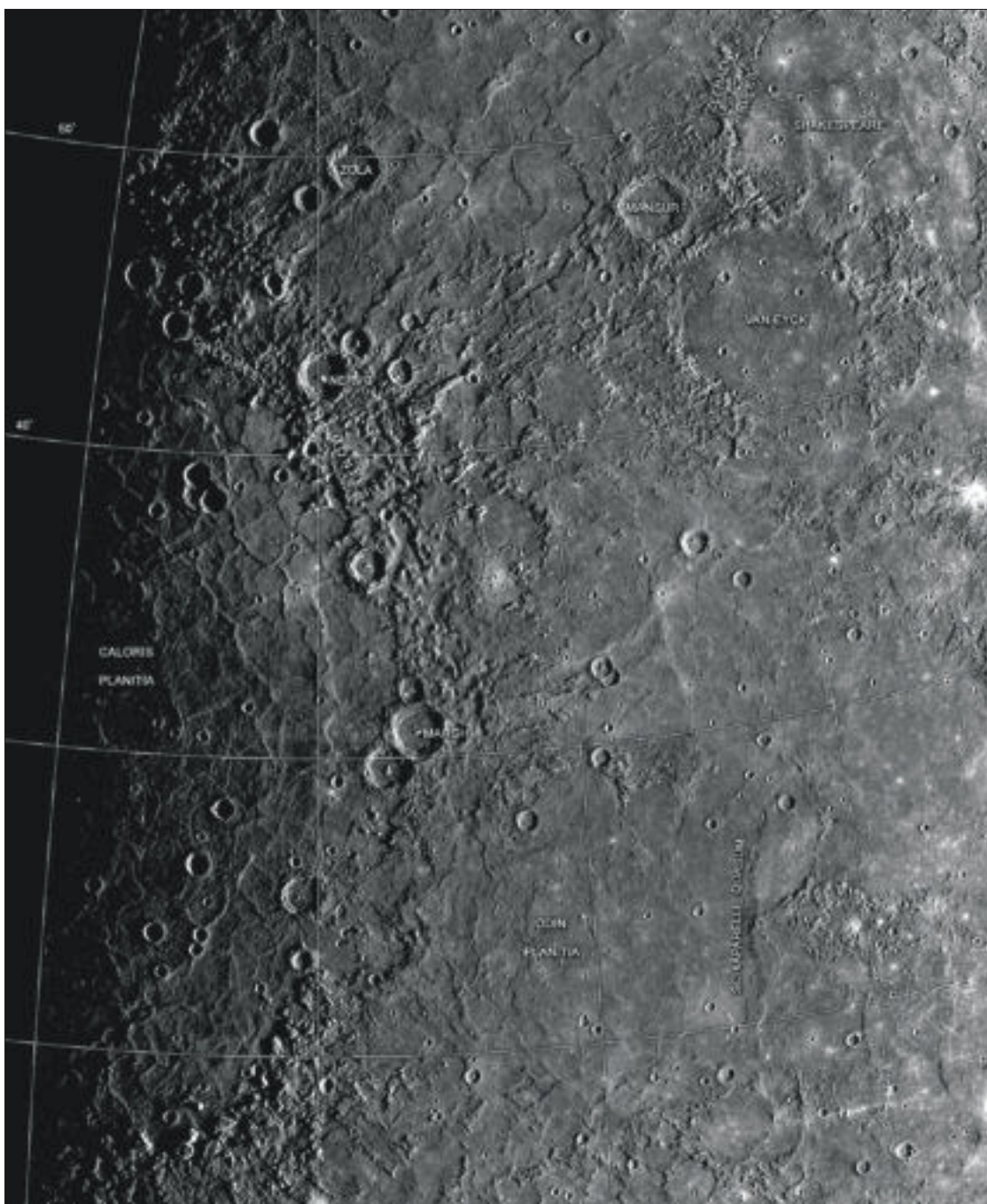
Un llibre recupera la memòria sentimental del Cabanyal

PÀGINA 2

MÚSICA

Feliu Ventura: cançons essencials

PÀGINA 3

Principal accident de Mercuri, la Plana de Caloris, al voltant de la qual hi ha el cràter March. Imatge obtinguda a partir de fotografies de la nau Mariner 10 fetes els anys 1974 i 1975.

La fama d'Ausiàs March arriba a Mercuri

Un científic de la NASA batejà un cràter amb el nom del poeta clàssic valencià

XAVIER ALIAGA València

En la mitologia grega Hermes era la divinitat protectora, entre unes altres, dels comerciants i els viatgers, però també dels oradors, els literats i els poetes. I el seu correlat en la mitologia romana, el déu Mercuri, que heretà una part d'aquestes atribucions, dona nom a un dels planetes del nostre sistema solar, el més proper al Sol i, lògicament, un dels més inhòspits. Malgrat la llunyania de Mercuri a la Terra, la sonda Mariner 10 aportà entre el 1974 i

el 1975 dades i imatges valuoses perquè els investigadors milloraren el coneixement del planeta i dels seus abundosos accidents geogràfics, fruit de l'exposició continuada al bombardeig de residus del sistema solar. Seguint les pautes de la International Astronomical Union (IAU), l'organisme que ha d'aprovar finalment les propostes nominals, molts d'aquells accidents, especialment els cràters, foren batejats a Mercuri amb noms d'escriptors, músics i artistes plàstics, com ara Dalí, Picasso, Cervantes

o Rembrandt, entre una nòmina ben complida de grans creadors. Comptat i debatut, molt on escollir. Per això no semblava senzill que aquests científics tingueren present, a l'hora de fer el repartiment onomàstic, una minoritària llengua europea com el català, tot i la rica i prolifera tradició literària que ha generat al llarg dels segles. Un destacat científic nord-americà, el doctor David Morrison, desafia aquesta lògica il·lògica i batejà el 1979 un dels principals cràters de Mercuri amb el nom del poeta de Gandia,

Ausiàs March, un fet que havia passat desapercbut en el nostre àmbit lingüístic fins fa ben poc.

La troballa tingué lloc cap al mes de l'abril passat. El català Carles Duarte, editor de Barcino i president de la Fundació Lluís Carulla, dedicada a promoure la llengua i la cultura, començà la tasca de documentació per a una conferència sobre els noms de la Lluna i la seua etimologia. "La xerrada també hi tractava de la cartografia lunar i, llavors, estudiant els topònims dels cràters, vaig decidir mirar-me a fons uns altres planetes i els criteris per donar nom als accidents geogràfics", relata Duarte. "D'aquesta manera em vaig trobar amb l'agradable sorpresa del cràter

"Es tracta d'un cràter important i envoltat de grans escriptors"

Ausiàs March. Es tractava, a més, d'un cràter important i envoltat de grans escriptors", afegí. "Va ser una alegria enorme, perquè March és un poeta que m'estimo moltíssim i amb el qual tinc una relació estreta com a editor", assegura en al·lusió a la recent edició en Barcino d'un volum de poemes seleccionat per Josep Pierra.

De seguida, Duarte posa el fet en coneixement d'Enric Marco, astrònom del departament d'Astronomia i Astrofísica de la Universitat de València especialitzat en la divulgació científica i artífex d'un dels blocs científics més importants i reconeguts del País Valencià, *Pols d'estels*. "Jo no tenia ni idea d'això, em vaig quedar absolutament al·lucinat", confessa Marco, que va començar la recerca per a tractar d'aclarir com havia acabat Ausiàs March donant nom a un accident geogràfic planetari. En Internet, en les dades al públic que ofereix la NASA, únicament es fa referència a un "Spanish (catalan) poet" i es remet com a fons documental a la *Nova Enciclopèdia Britànica*, però no s'aclearix l'autoria d'aquell nom. "Vaig començar a preguntar a gent d'ací i de Catalunya partint de la hipòtesi que haguera estat algun català que haguera treballat per a la NASA. Però Joan Oró, membre de la IAU, em va aclarir que, si haguera estat així, el més segur és que aquella persona ho haguera difós llavors", argumenta.

PASSA A LES PÀGINES 2 I 3

PUNT DE MIRA

El violí i el mal

Joan F. Mira

El Mal, així amb majúscula, és només una abstracció conceptual, sobre la qual el pensament occidental ha produït especulacions infinites, redundants i que mai no han conduït enlloc. Del mal en la seua forma humana, el mal real i efectiu, és a dir de la maldat, en parla el meu amic Jaume Ca-

bré en la seua darrera novel·la, *Jo confesso*, que són prop de mil pàgines d'una confessió històrica i memorable. Són set segles de maldat al voltant d'un violí singular, començant amb les llavors dels arbres de la fusta amb què està fet i acabant amb el protagonista i últim propietari, passant per Cremona, París, Anvers i Auschwitz. Tot això podria ser només matèria dura, prolíxa, i poc apta per a una novel·la, però en les mans de Cabré, afortunadament, la literatura pot més que cap teoria possible sobre el mal i la seua encarnació en el temps. Una teoria, una "història del mal" que el protagonista sembla que va escriure, però que no co-

neixerem mai, perquè el mal efectiu i realment històric, aplicat, apareix en la confessió escrita en l'altra cara dels mateixos fulls: un símbol perfecte, més que una al·legoria. La fusta del violí és innocent, l'instrument extraordinari també, la música que se'n pot extraure és simplement sublim, potser divina, i tanmateix el violí esdevé, des del seu naixement o des de molt abans, el vehicle de tota mena de maldats, de tota espècie de pecats, de botxins i de víctimes. Qui sap si el violí mateix, que podria ser un emblema del Bé (aquest amb majúscula certa: la bellesa suprema del so), estava des de l'inici destinat a ser la causa de tanta

maldat humana. La gran veritat és que el Mal és abstracte, però la maldat existeix: no és genètica, ni "producte social" excusable, ni malaltia. És acceptar el plaer fosc de causar un mal. És saber que hom fa mal, i fer-ho: la voluntat de fer mal. I hi ha també formes més toves de maldat, entre les quals la petita o gran maldat d'aquells polítics, governants o no, que saben que allò que fan, promouen o consenten, és immoral, és injust, propaga la mentida, destrossa el patrimoni o el paisatge, destrueix una llengua, atia l'odi. Sabent que fan un mal, el fan: un mal públic i extens, sense cap violí que l'acompanye.

L'enigma de David Morrison

El científic volia que els escriptors catalans i castellans hi estiguessen representats

VE DE LA PÀGINA 1

Enric Marco ens rep en el seu despatx del campus de Burjassot. Allí, en un lloc visible, trobem curiosament un retrat del poeta amb el cèlebre lema "Jo sóc aquell que em dic Ausiàs March". Un motiu entre decoratiu i simbòlic que ja estava allí abans del descobriment del cràter, ens assegura. Un indicador de les inquietuds literàries d'aquest científic saforenc i la causa que explica el seu interès per estirar el fil i arribar fins al final. Després d'aquelles primeres indagacions infructuoses, el pas següent que va fer Marco fou "anar a les fonts", al Servei Geològic dels Estats Units, on contactà amb la científica encarregada de les consultes, Jennifer S. Blue. En una primera resposta, l'11 d'abril, Blue assegura que no té cap informació més enllà de la data d'aprovació de la denominació per part de la IAU, però es compromet a fer alguna consulta addicional. No és una resposta de compromís: el mateix dia Blue aporta el nom de la persona que "creu" ("believes"), no ho assegura, haver suggerit el nom, el doctor David Morrison. I aporta també una enigmàtica citació entre cometes que la científica atribueix a Morrison: "I wanted to make sure that Catalan as well as Castilian writers were represented among the craters of Mercury".

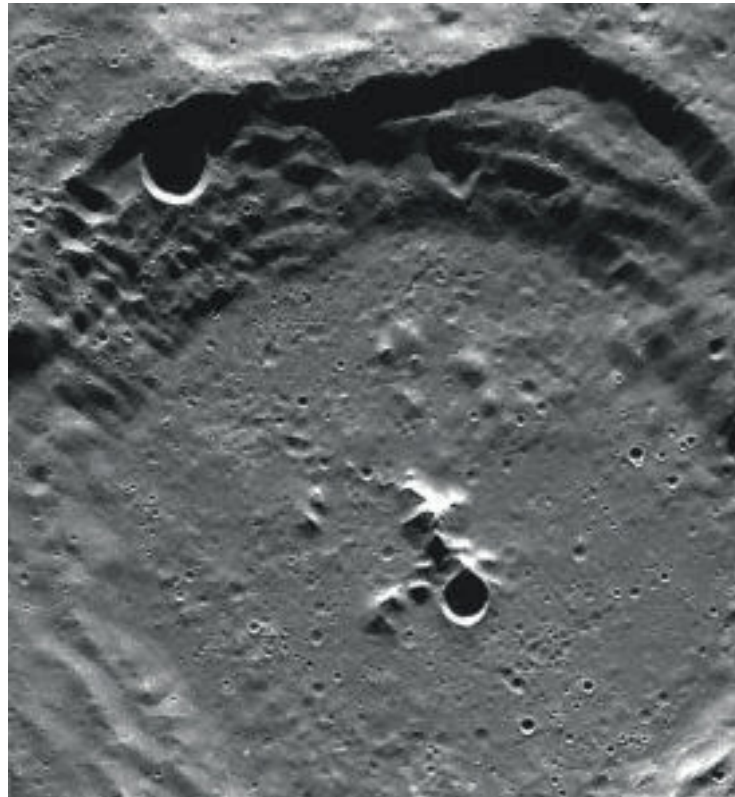
Lluny d'apaivagar els dubtes de Marco, aquesta vaga explicació els multiplica. Per qui-

na raó un científic dels Estats Units, a la fi dels anys 70 del segle passat, volia que no sols la literatura en castellà, sinó també en català, estiguera representada entre els noms de Mercuri? L'astrònom valencià envià a Morrison un missatge en què li agràia la deferència i li demanava que li contara quines havien estat les seues motivacions. Marco, a més, li fa constar la

Morrison, ara jubilat, va dirigir el Centre Carl Sagan

Qui li va parlar de March? Fou una atzarosa elecció d'enciclopèdia?

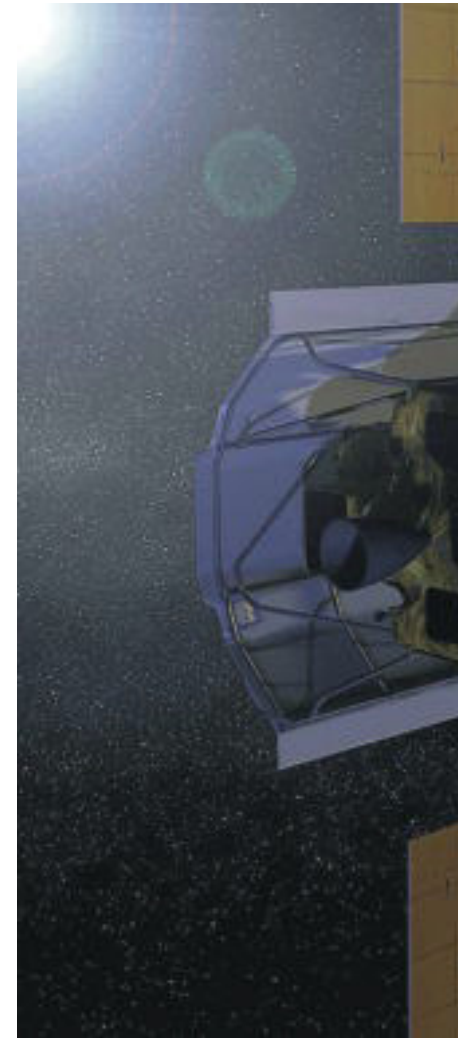
importància que té aquest fet per a una cultura minoritària i, especialment, per a la seua comunitat filològica. Fins i tot li parla de l'interés d'aquest diari en la història. L'emotiva missiva de Marco no obté el resultat volgut: el prestigiós científic, nascut l'any 1940 i format a la Universitat de Harvard, no contesta. D'aquesta manera, és difícil conèixer les seues autèntiques motivacions. Però, a través del perfil del personatge, s'hi pot fer

alguna conjectura. Morrison, actualment jubilat, va dirigir el Centre Carl Sagan per a la recerca de vida intel·ligent a l'univers, un organisme pertanyent al cèlebre SETI, l'institut científic que es va fer enormement conegut gràcies a la pel·lícula *Contact* (1997), dirigida per Robert Zemeckis i protagonitzada per Jodie Foster. El mateix Sagan, autor del llibre que va inspirar el film, va ser el supervisor de la tesi doctoral de Morrison. Qüestions més o

menys anecdòtiques a banda, el seu nom està associat a nombrosos i importants programes de la NASA, com ara el cas del Mariner, el Voyager i el Galileo, i té diferents premis i reconeixements.

Marco apunta, després de les seues indagacions, que Morrison que va ser un gran viatger i fotògraf i que, probablement, en tant que científic, un bon observador. I creu que la seua sensibilitat literària està més que prova-

da: idea seua va ser també el fet de reservar el nom d'un cràter a sor Juana Inés de la Cruz (1651-1695), escriptora mexicana i una de les figures rellevants de les lletres hispanoamericanes del segle XVII. La proximitat dels Estats Units a Mèxic explicaria aquesta elecció. Amb tot, qui va parlar a Morrison de March? Fou una atzarosa elecció d'enciclopèdia? Tingué notícies del poeta en algun dels seus viatges, en una llibreria de Barcelona o

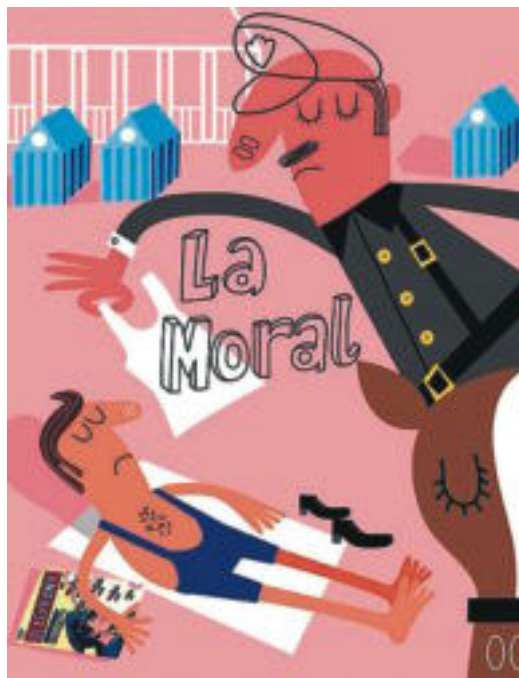
“Hi ha al Cabanyal una casa que fa cantoneta”

Un llibre il·lustrat recupera la memòria sentimental del barri marítim de València

CARLES GÁMEZ
València

Hi ha noms i paisatges que han format l'agenda sentimental dels habitants de la ciutat de València. Barrachina, temple del primer *fast food* o menjar ràpid autòcton que escampava aromes olioses de blanc i negre pel centre de la ciutat. El balneari de les Arenes, escenari de les primeres trobades amoroses i desitjos sexuals sota el Meyba o el primer biquini. O aquella pista de bitlles Erajoma on feien les seues armes els pioners del rock and roll local. El barri del Cabanyal forma part d'aquest paisatge vascular de la ciutat i els seus habitants. Destí imprescindible quan s'obria el temps de les fulles altes de l'estiu, que diria el poeta, i que s'esperava com a recompensa després d'un llarg camí a través d'una avinguda de promeses vora el mar.

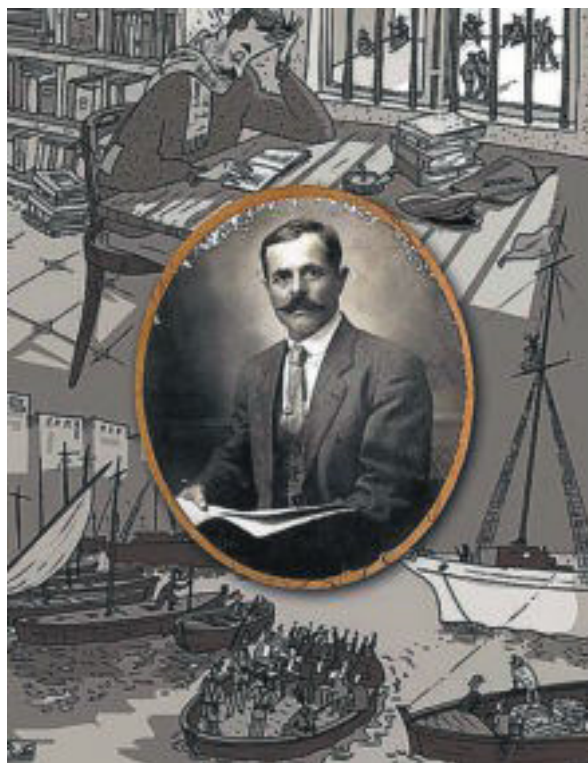
Aquella memòria sentimental del Cabanyal s'ha transformat ara també en memòria il·lustrada gràcies a una sèrie de dibuixants i d'artistes gràfics que han posat cara, formes i co-

IL·lustracions de Lina Vila, esquerra, i Sento Llobell per al llibre *Benvinguts al Cabanyal*.

lors a un continu d'històries relacionades amb el barri. El motor d'aquest projecte, *Benvinguts al Cabanyal*, ha estat l'editorial Media Vaca, una de les iniciatives

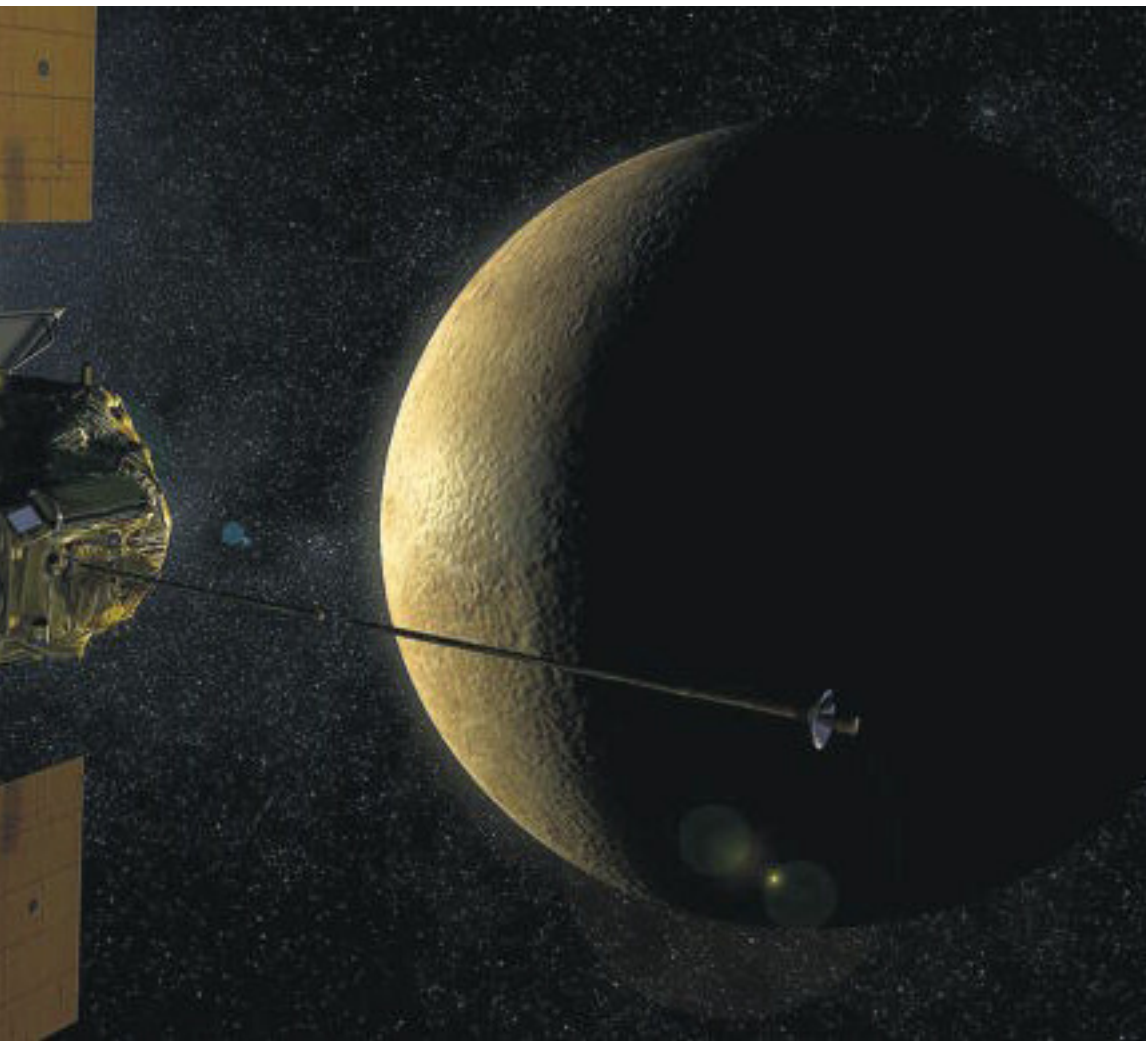
d'edició que des de fa anys s'entesten a transformar el llibre en objecte de seducció gràfica. Els responsables, Begoña Lobo i Vicente Ferrer, han apostat aques-

ta vegada per un llibre "militant" i compromés amb la defensa d'un territori en perill de desaparició. "Vam pensar que la millor manera de contribuir a

animar els veïns que s'oposen a la destrucció de les seues cases i defensen la rehabilitació del Cabanyal era impulsant la publicació d'aquest llibre d'autoria col·lectiva".

A partir d'aquesta voluntat de recuperació de la memòria, *Benvinguts al Cabanyal* recull un conjunt d'històries arrelades al paisatge urbà i als veïns del barri mariner. Històries tretes de les mateixes vivències o records dels habitants o que ja formen part de la mitologia urbana o sentimental del Cabanyal. Aquestes històries han acabat projectades en estils i tècniques d'allò més diversos, un dels atractius de qualsevol llibre col·lectiu, per un total de 35 artistes, en què es pot veure la plana major del dibuix valencià, des de noms clàssics com ara Miguel Calatayud, Sento Llobell, Micharmut, el Persa, Ajubel, fins a creadors visuals que han fet el seu aprenentatge gràfic des de les pàgines del còmic, l'humor o el grafit, Escif, Mik Baro, Lalo Kubala, Martín López Lam, projectes com Milimbo, il·lustradors com Sergio Membriilas o Carlos Maiques. Propostes que van des del to més humorístic d'una Lina Vila i aquella guàrdia de la moral que persegua els banyistes indecorosos durant els anys de la postguerra fins a les més poètiques i enyoradisses, com les de Marta Pina.

A l'esquerra, imatge del cràter March. A la dreta, simulació del satèl·lit Messenger en òrbita al voltant de Mercuri. / NASA / JOHNS HOPKINS UNIVERSITY APPLIED PHYSICS LABORATORY / CARNEGIE INSTITUTION OF WASHINGTON

València on furonejava? La resposta resta pendent. Duarte opta per la teoria més optimista: "Aquesta elecció fa que prenguem consciència de la importància que tenen figures com Ausiàs March fora dels nostres límits geogràfics". Marco, però, sosté que el fet d'haver es-

collit personatges com sor Juana Inés de la Cruz o Ausiàs March no són fets casuals i denoten una sensibilitat especial del científic.

Aquesta és, de moment, la història del bateig i el seu descobriment per a la nostra comunitat lingüística i científica. Però

la gènesi de l'accident geogràfic Ausiàs March es remunta molt més enllà en el temps. Fa uns 3 900 milions d'anys, tots els planetes del nostre sistema solar experimentaren el que els científics anomenen "el gran bombardeig", la caiguda sobre els astres de quantitats inimaginables de residus rocosos. En major o menor grau, tots els planetes van estar exposats al bombardeig, però en el cas de la Terra, el moviment de les plaques

tectòniques, la vegetació, l'erosió i el fet d'haver pogut retenir l'atmosfera, van esmor-teixir o dissimular els efectes. A Mercuri, per contra, les petjades del bombardeig, com es pot observar en les imatges que acompanyen aquest text, són evidents i han pogut ser examinades pels científics gràcies a les imatges enviades per la Mariner 10 entre el 1974 i el 1975. Així i tot, les millors fotografies detallades del cràter Ausiàs March i el seu entorn són ben recents, fruit de l'arribada de la sonda Messenger, fa un any aproximadament. Gràcies a aquesta sonda es pot observar que dins de l'Ausiàs March hi ha un altre cràter més menut i

Les millors fotos del cràter Ausiàs March són ben recents, fruit de la sonda Messenger

Hi ha accidents geogràfics de Mercuri dedicats a Zola o Shakespeare

les petjades de nombrosos petits impactes. Dit això, per al públic no familiaritzat amb l'astronomia, potser el que més crida l'atenció siga que, a poca distància en el mapa del cràter Ausiàs March, hi ha els accidents geogràfics dedicats a monstres de la literatura universal, com ara Émile Zola o William Shakespeare. Els compatriotes del poeta de Gandia hauríem de congratular-nos-hi: no sempre es fa justícia.

Feliu Ventura: cançons essencials

Nou disc del cantautor de Xàtiva després de més de cinc anys de silenci

JOSEP VICENT FRECHINA
València

FELIU VENTURA
(Música i lletra)
Propaganda pel Fet!
2011

Sobtava la seua absència en una escena musical eufòrica de creativitat, feliçment instal·lada en un venturós i perllongat estat d'excepció que començà a gestar-se, justament, empès pel seu treball pioner i el dels pocs que l'acompanyaven en l'erm de la fi de segle. I sobtava més encara perquè aquesta absència arribava de manera inesperada en el cim de la seua trajectòria, després d'haver demostrat amb el magnífic *Alfabet de futur* (Propaganda pel fet!, 2006) que la gira i el disc conjunt amb Lluís Llach no

eren flor d'un dia, sinó el fruit de la constància en el conreu de la seua singular sensibilitat.

Està més que justificada, doncs, l'expectació que ha suscitat el seu retorn davall els focus amb un treball que ha anunciat com un disc de síntesi: "Serà un disc d'essència, de concreció. La cançó tal com l'entenc, sense artificis ni embolcalls interfe-rents. Des de l'activisme musical i el compromís poètic". I, en efecte, *Música i lletra*, començant per la mateixa eloqüència del títol i el minimalisme gràfic amb què ens rep la portada d'Antoni Miró, té una mica de despullament, de renúncia a tot allò accessori que poguera distraure'ns de copsar la substància íntima de cada cançó.

Aquest capteniment, però, no és traduït en un disc eixut i frugal. Ventura confia de nou els arranjaments, la direcció

El cantautor Feliu Ventura. / TEJEDERAS

musical i la producció a Borja Penalba, que materialitza en les partitures de l'acompanyament l'essencialisme perseguit per l'autor i dota cadascuna de les intervencions instrumentals d'una qualitat orgànica, estructural, amb la qual sembla convertir-se en imprescindible. Ben confiat amb la coherència que Penalba donarà a la seua matèria primera, Ventura assaja diferents registres de cançó, excel·leix novament en la manipulació poètica del llen-

guatge —molt més que quan hi renuncia, com en la tornada d'"Els guants de la metàfora", d'un naif desconcertant—, i repassa amb la punteta dels dits la perifèria del triangle de referents que formen els noms de Raimon, Ovidi Montllor i Lluís Llach. El primer s'endevina entre línies —un èmfasi particular en aquell vers, un matís minuciós en aquell altre...—; el segon hi compareix en nom i esperit —"El nus de la corbata", encreuament del conegut conte d'Andersen sobre el

vestit de l'emperador amb la imatgeria del *cas Gürtel*, en podria ser una versió apòcrifa—; i al tercer va implícitament dedicada una de les cançons més belles del treball, "Cor polissó". Però més enllà d'aquestes invocacions venerables, Ventura aconsegueix imposar-hi el seu fecund instint melòdic, el seu talent expressiu, la tossuda puresa del seu ésser civil i una veu que ací se'ns revela, definitivament, amb una transparència irresistible.

A LA LLETRA

Vota Nick

Albert Garcia i
Hernàndez

Diuen de *nick* (*nickname*) que és l'abreviatura utilitzada en Internet, de l'Àlies, nom de fantasia emprat per una persona. Tal com estan les coses i les "alternatives", potser votar un Àlies no deu ser més descabellat que triar un nom conegut.

Però llegit en veu alta sona a Botànic. Demà, dia 30, la plataforma Salvem el Botànic convoca una festa per a celebrar el triomf de la raó sobre la barbàrie. Un triomf tant insòlit i poc habitual que cal remarcarlo. Setze anys lluitant contra el monstre urbanístic que hem patit (i continuarem patint tan bon punt acaben d'ajustar beneficis i plantilles, un altre dels noms reals de la famosa crisi) durant l'època més nefasta del formigó.

Cal insistir: urbanisme salvatge, especuladors, Ajuntament i Església; i, enfront, un grapat de perseverants que van mobilitzar la ciutadania valenciana. Un precedent de la resta de moviments "salvem" que ha donat ànims a la maltractada i desencantada consciència dels habitants del nostre poble. Hauríem de retrocedir un bon temps per a trobar-ne exemples: reivindicacions de barris, plataformes creades quan començava a construir-se la central nuclear de Cofrents; fins i tot i molt més enllà, el tímid intent d'aturar la construcció del túnel entre les Grans Vies, sota les vies dels trens, que va suposar una tala d'arbres i el desvetllament de les primeres veus veïnals.

I quin és el balanç de tot plegat? Per què cal mantenir la tossudes administratiu i, no ho oblidem mai, privada dels Antoni Mestre, Lladró i Onofre de Miguel? Qui paga el cost de tot aquest desgavell que ha durat setze anys?

Si la política municipal no ha canviat, els advocats de l'Ajuntament tenen l'ordre de recórrer qualsevol sentència perduda. Ho dic per experiència: vaig guanyar tres sentències d'acomodament, catorze de salaris i una d'incompatibilitat en un curt període d'uns tres anys. En cap moment ni cap magistratura va dir prou a aquesta reincidència administrativa. No tenien raó, però tenien advocats i temps. Si això ho feien amb un modestíssim treballador municipal, què no havien de fer quan es tractava de defensar Mestre, Lladró o De Miguel? Què tenien a perdre? Diners públics. Diners de tots. És aquest el concepte d'austeritat de qui ens governa?

Deixem-ho córrer. El que cal ara és celebrar la victòria, gaudir d'un jardí botànic no violat i retrobar-nos tots en la festa. Mirar-nos a la cara. Brindar per la dignitat d'una lluita que hem guanyat, malgrat totes les adversitats i entrebancs.

Cabanyal, la Punta, Velluters, Russafa, Cofrents i un llarguíssim etcètera: la llotja continua... i podem vèncer. Vota *nick* o Botànic.